

Vrede zoeken, recht doen

Beginselverklaring van de ChristenUnie

Proloog

Lucas 4:14-21

Zo'n tweeduizend jaar geleden ging Jezus naar Nazareth, de stad van Zijn jeugd. De mensen daar kenden Hem nog als timmermanszoon. Na Zijn vertrek waren wonderlijke verhalen uit het land Israël gekomen over deze Jezus.

Toen het sabbat was, bezocht Hij de synagoge. Jezus ging zitten tussen de mensen. Toen er gelezen ging worden uit de heilige boeken, stond Hij op. Een dienaar gaf Hem de boekrol met de profetieën van Jesaja. Jezus las voor:

Jesaja 61:1

‘De Geest van de Heer rust op mij, Hij heeft mij gezalfd,
om aan armen het goede nieuws te brengen,
om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken,
aan blinden het herstel van hun zicht,
om onderdrukten hun vrijheid te geven,
om een genadejaar van de Heer uit te roepen.’

Jezus rolde de boekrol weer op, gaf hem aan de dienaar en ging zitten. Alle ogen bleven op Hem gericht. Toen nam Hij weer het woord en zei:

‘Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan.’

Apostolicum (170)
Geloofsbelijdenis van
Nicea (381)
Nederlandse
geloofsbelijdenis (1561)

Jezus is de gezalfde Koning van de Heer. Hij verkondigde het goede nieuws dat Gods Koninkrijk al onder ons is. Het Koninkrijk van God is al aan het aanbreken en is een belofte voor de toekomst. Christus regeert in deze wereld, niet met aardse macht, maar dwars door alle aardse machten heen.

Alleen in God vinden mensen werkelijke vrede. Christus roept ieder mens, iedere samenleving en iedere overheid in navolging van Hem op zoek te gaan naar vrede en recht. Hij roept ons om recht te doen: de ander actief te beschermen. Hij roept ons om vrede te zoeken: in een wereld vol conflicten steeds weer verzoening na te streven.

Door de eeuwen heen hebben mensen gehoor gegeven aan deze roeping. Christenen zochten recht en vrede: biddend en werkend, constructief en kritisch. Op deze manier heeft het christelijk geloof grote invloed gehad op de geschiedenis van Europa en op onze democratische rechtsstaat. Het is goed als christenen daaraan mee blijven bouwen.

Naar de roepstem van Christus wil de ChristenUnie ook vandaag luisteren. In deze beginselverklaring wil de partij aangeven hoe ze haar christelijke grondslag politiek vertaalt. De ChristenUnie wil deelnemen aan de democratie om bij te dragen aan een goede samenleving. Ze gelooft dat deze begint bij verbondenheid van mensen: met hun Schepper, met elkaar en met de schepping. Ze zoekt de goede samenleving in onderlinge dienstbaarheid, gedeelde vrijheid en bescherming van het leven. Ze zoekt naar vrede, ook in haar eigen houding en handelen.

Jesaja 55:8-9
Verklaring van
Lausanne (1974) art. 10

De ChristenUnie werkt vanuit het besef dat de christelijke boodschap altijd groter is dan zichzelf. Christus is groter dan de onvolmaakte woorden en daden van mensen. Nooit laat Hij zich opsluiten in een systeem of cultuur, in een partij of programma. De volmaakte vrede en het volmaakte recht zullen er pas zijn bij Zijn wederkomst.

'Natuurrecht'
Romeinen 1:19-20
Thomas van Aquino,
Summa Theologiae
(1265)
Nederlandse
geloofsbelijdenis art 2
Abraham Kuyper,
Gemeene gratie (1904)

De ChristenUnie werkt vanuit het besef dat christenen niet alleen staan in hun zoeken naar recht en vrede. Gods noties van goed en kwaad werken door in het geweten van alle mensen. De ChristenUnie zoekt daarom de samenwerking met ieder die het kwade wil overwinnen door het goede.

Zacharia 4:6
Matteüs 22:17-21
Nederlandse
geloofsbelijdenis art. 36
Verklaring van
Lausanne (1974) art 13
Deus caritas est (2006)

De ChristenUnie werkt vanuit het besef dat de overheid een belangrijke, maar ook een begrensde taak heeft. De overheid beschermt de vrede en bestrijdt het onrecht. Het geloof in God en de liefde tot onze naaste kunnen en mogen niet met overheidsmacht worden afgedwongen. Zij zijn een zaak van ons hart.

De ChristenUnie wil politiek bedrijven op christelijke grondslag. Het Woord van God bevat waarheid en goedheid voor heel ons leven en heel de samenleving. Ook voor de publieke samenleving en de overheid hebben Bijbelse waarden en normen zeggingskracht. De ChristenUnie verwijst vrijmoedig naar Christus, omdat zij aanspreekbaar wil zijn op hoe Hij het bedoeld heeft.

De democratie komt met verantwoordelijkheid

Op zoek naar vrede en recht, neemt de ChristenUnie met overtuiging deel aan de democratie.

Daarbij telt zij de zegeningen van deze wereld en onze tijd. Van Gods wonderbaarlijke schepping plukken mensen dagelijks de vruchten. Samenwerking, ondernemerschap en technologische ontdekkingen hebben de mensheid veel goeds gebracht. Velen leven in vrijheid en vrede samen. Wereldwijd werken mensen aan gerechtigheid.

Romeinen 8:5
Dordtse Leerregels
(1618-1619), hfdst. 3
G. Groen van Prinsterer,
Ongeloof en revolutie
(1847)

Toch is de wereld bepaald niet volmaakt. Sterker nog, zij is vaak ver weg van hoe God het bedoeld heeft. Het is de rekening van ons egoïsme en onze hebzucht. Het is de tol van ons verlangen onszelf tot wet te zijn en over de ander te heersen. Ons handelen bedreigt het klimaat en de leefbaarheid op de aarde. Machtswellust en honger naar meer verstoren eerlijke kansen op een goed bestaan. De wereld kent instabiliteit, onveiligheid, terreur en haat. Velen verlaten huis en haard. Ook in onze samenleving zijn mensen bezorgd over hun bestaanszekerheid en de toekomst. Doorgeslagen individualisering en economisering gaan ten koste van relaties, gezinnen en gemeenschappen. In onze samenleving is er vervreemding en polarisatie.

Jeremia 29:7
Verklaring van
Lausanne art. 5

In deze gebroken wereld zijn wij allen geroepen tot de vrede en tot het recht. Die roeping geldt alle mensen en alle geleidingen van de samenleving.

Overheidsvisie

'Publieke gerechtigheid'
Romeinen 13:1-4
Abraham Kuyper, *Pro*
Rege (1912)

Omdat de wereld gebroken is heeft God ons een overheid gegeven. Alle overheidsgezag staat onder Zijn genade en Zijn gerechtigheid. De overheid is geroepen om recht te beschermen en onrecht te bestrijden. Ze beschermt de ordening van de samenleving. Ze beschermt het gemeenschappelijk belang. Ze beschermt het kwetsbare en de kwetsbaren.

Democratische rechtsstaat

In ons land hebben we een democratische rechtsstaat. Deze is gebouwd op het principe dat macht begrensd wordt: door het recht, door tegenmacht, en door verantwoording. Wetgevende en uitvoerende macht zijn gescheiden. De rechtsspraak is onafhankelijk. Alle burgers zijn gelijk voor de wet.

Representatieve democratie

In de democratie worden wij allen uitgenodigd om, vanuit onze waarden en waarnemingen, mee vorm te geven aan de goede samenleving. Burgers kiezen daartoe volksvertegenwoordigers, die geroepen zijn naar eer en geweten het recht te dienen. De democratie vraagt steeds actief onderhoud, zowel door volksvertegenwoordigers als door burgers. Het is goed dat we in ons soms zo verdeelde land een koning hebben, die boven alle partijen staat. Hij symboliseert onze verbondenheid aan elkaar.

Dienstbare macht

Spreuken 12:34
Aurelius Augustinus, *De stad Gods* (426)
Thomas van Aquino,
Over het koningschap
(1267).
Andre Rouvoet, *Macht dienstbaar maken aan
gerechtigheid* (2009)

Soms is er wantrouwen of cynisme richting hen die macht hebben. Inderdaad kan macht vuil zijn van menselijke fouten. Voor sommigen lijkt de macht zelfs een doel op zich. Aardse vrede is nooit volmaakt, maar altijd tijdelijk en wankel. Maar dat is geen reden om ons van de macht af te keren. Want macht draait ten diepste om verantwoordelijkheid nemen. De ChristenUnie wil niet weglopen voor verantwoordelijkheid. Ze wil niet weglopen voor de macht, maar macht dienstbaar maken aan het recht.

Vrede kan alleen ontstaan in verbondenheid

1 Korinthe 12:12-30
Johannes Althusius,
Politica (1603)

Wie kwaad wil indammen, moet een opvatting hebben van wat goed is. Wij weten wat goed is, omdat God dat heeft geopenbaard. Het goede leven is een leven in verbondenheid.

Mensvisie

'Personalisme'
Genesis 1:27
Jacques Maritain,
Humanisme intégral
(1936)

Ieder mens is een unieke persoon. Een authentiek en vrij leven is een groot goed. Maar we zijn geen losse individuen. Verbondenheid is geen kwestie van een vrije keuze of van een contract aangaan.

We zijn geschapen door God, naar Zijn beeld. Het leven is geen toeval. Waarheid is geen subjectieve aangelegenheid. Ons leven heeft zijn oorsprong en eindbestemming in God. Zijn Woord is waar en heeft zeggingskracht voor heel ons leven en samenleven.

We maken onderdeel uit van een schepping. Wij kunnen niet leven zonder de zuurstof in de lucht, zonder de aarde onder onze voeten of zonder het voedsel dat ze voortbrengt.

'Bonum commune',
het goede samenleven:
Mater et magistra (1961)

We zijn geplaatst in een verhouding tot elkaar. Vanaf onze geboorte tot ons levenseinde leven we in afhankelijkheid van anderen. We kunnen

Kernwaarden van de ChristenUnie

Wetenschappelijk
Instituut ChristenUnie,
*Dienstbaarheid, vrijheid,
duurzaamheid* (2010-
2011)

slechts bestaan en voortbestaan met elkaar. We komen tot bloei, niet in lege autonomie, maar in ons samenleven.

Een leven in verbondenheid laat zich niet afdwingen. Wel heeft de overtuiging dat de mens een relationeel wezen is politieke relevantie. Vanuit die overtuiging hebben christenen zich steeds ingezet voor een dienstbare samenleving, een gedeelde vrijheid en bescherming van het leven. Dien de samenleving, deel de vrijheid, en bescherm het leven: vanuit dat appel wil de ChristenUnie ook in de eenentwintigste eeuw politiek bedrijven.

Dien de samenleving

Visie op de samenleving

‘Soevereiniteit in eigen kring’
Abraham Kuyper,
Soevereiniteit in eigen kring (1880)
Herman Dooyeweerd,
De wijsbegeerte der wetsidee (1936)
Bart Verbrugh,
Universeel en antirevolutionair (1985)
André Rouvoet,
Reformatrische staatsvisie (1992)
Roel Kuiper, *Dienstbare samenleving* (2001)

We zijn allen geroepen tot dienstbaarheid en naastenliefde. Dat is de kern van een goede samenleving.

Daarbij hebben verschillende maatschappelijke verbanden een eigen verantwoordelijkheid. Een bedrijf heeft een andere roeping dan een sportvereniging, en die heeft weer een andere roeping dan een kerk. In onze samenleving staan de eigen ruimte en roeping van deze verbanden geregeld onder druk. De vrije markt is een groot goed, maar het marktdenken slaat soms ook door. De verzorgingsstaat heeft veel goeds gebracht, maar de verstatelijking vormt ook een bedreiging voor de eigen verantwoordelijkheden van maatschappelijke verbanden. De overheid is geroepen de eigen ruimte van alle geledingen van de samenleving te beschermen.

Huwelijk en gezin

Genesis 2:24
Markus 10:2-9

Onze roeping tot het goede samenleven begint in gezinnen en families. Zij geven betekenis aan ons bestaan, dragen bij aan onze persoonlijke ontwikkeling en aan de veerkracht van heel de samenleving. Wanneer het misgaat in deze relaties komt de gebrokenheid pijnlijk dichtbij. De overheid is ook hier geroepen te ordenen en te beschermen. De overheid erkent en beschermt het huwelijk als geschenk van God en instituut van liefde en trouw tussen man en vrouw. In haar bescherming en ordening beoogt de overheid ook hen die niet of niet meer in huwelijks verband

leven of alleen door het leven gaan. De overheid beschermt de positie van het kind en houdt in haar beleid rekening met de verantwoordelijkheid van ouders voor hun kinderen.

Sociaal beleid

Lang niet iedereen heeft een goede uitgangspositie om deel te kunnen nemen aan de samenleving. De overheid faciliteert goed onderwijs, goede zorg en een sociaal vangnet, opdat ieder een eerlijke kans krijgt mee te doen.

Integratie

Ook nieuwkomers dienen een actieve bijdrage te leveren aan de samenleving. Integratie is geen keuze, maar een verplichting. De overheid faciliteert en ondersteunt deze integratie. Discriminatie en achterstelling van mensen worden met kracht bestreden.

Visie op de economie

Bob Goudzwaard, *Kapitalisme en Vooruitgang* (1976)
Johan Graafland, *Het oog van de naald* (2007)
Caritas in veritate (2009)

De overheid schept randvoorwaarden voor een dienstbare markt. De markt komt tot haar recht als ondernemers, werkgevers en werknemers van elkaars talenten profiteren. Een goede markt draait niet slechts om groei, om altijd meer, maar om de bloei van mensen. Wanneer de markt de samenleving gaat domineren of als marktpartijen hun macht misbruiken, grijpt de overheid als marktmeester in.

Zondagsrust

Onze samenleving en economie gedijen wanneer er ook een moment van rust is. Het Bijbelse principe van de rustdag heeft ook maatschappelijke betekenis. Bij zeven dagen in de week, vierentwintig uur per dag, doorgaan is niemand gebaat. Collectieve rust is van belang om een gezins- en gemeenschapsleven te kunnen leiden. De zondagse rustdag, vanouds de dag van de christelijke eredienst, verdient bescherming.

Internationale relaties

Ook in internationale samenwerking handelen mensen vanuit relaties. Als een door het christendom gestempelde natie weet Nederland zich verbonden met het Joodse volk en met christenen wereldwijd. Ons land koestert de vriendschap met andere democratische naties. Nederland werkt van harte samen in Europa, als een verbond van nationale staten en nationale gemeenschappen.

Internationale samenwerking

Internationale samenwerking staat altijd in het teken van recht en vrede. Deze moet niet gericht zijn op steeds meer marktwerking of een concentratie van macht. Een wereldwijde markt vraagt juist om samenwerking tussen overheden wereldwijd. We dienen ons in te spannen

voor eerlijke handel, zodat alle volken tot bloei kunnen komen.

Internationale samenwerking moet dienstbaar zijn aan mensen en aan de wereld.

Nationale soevereiniteit

‘Ordo amoris’, de geordende liefde: Augustinus, *De stad Gods*.

Internationale samenwerking dient onze nationale soevereiniteit niet te verzwakken, maar juist te versterken. Zij staat of valt bij draagvlak onder de nationale bevolking en bij democratische legitimiteit. Zonder de nationale gemeenschap te verabsoluteren, mogen we haar zien als een veilige ruimte die God ons geeft om te oefenen in vrede en recht.

Bescheiden bestuur

‘Subsidiariteit’ *Rerum novarum* (1891) *Quadragesimo anno* (1931) *Pacem in terris* (1963)

Een dienstbare overheid richt zich op haar kerntaak: bescherming van het recht en bestrijding van onrecht. Haar rol is aanvullend op en ondersteunend aan maatschappelijke verbanden en initiatieven. Besluitvorming en beleid worden zo dicht mogelijk bij de burger georganiseerd. Een dienstbare overheid is dus ook bescheiden.

Deel de vrijheid

Galaten 5:13-14
1 Petrus 2:16

Mensen hebben vrijheid gekregen, niet om elkaar te benadelen of te kwetsen, maar om elkaar op te bouwen. Het is goed als wij deze vrijheid met elkaar delen. De overheid is geroepen de vrijheid te beschermen. Zij dient zich krachtig te verweren wanneer de vrijheid wordt bedreigd.

Vrijheid van vereniging

Vrijheid vraagt van het sterke om ook het kwetsbare ruimte te gunnen. De maatschappelijke meerderheid is geroepen de vrijheid van minderheden te beschermen. Mensen hebben het recht gemeenschappen en organisaties te vormen, waarin levensovertuigingen gedeeld worden. Ieder mens heeft recht zich van een gemeenschap af te keren. Ieder mens draagt een eigen verantwoordelijkheid.

Geloofsvrijheid

Dignitatis humanae (1965)
Verklaring van Lausanne art. 13
Roel Kuiper, *Moreel kapitaal* (2009)

Mensen zijn vrij om vanuit hun diepste geloof en overtuigingen keuzes te maken in het leven. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of overtuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden. Ieder is vrij om zijn geloof of overtuiging een plek te geven in zijn leven en werken. Mensen zijn vrij om hun geloof en overtuigingen door te laten werken in de opvoeding van hun kinderen en in het onderwijs op school. De

overheid beschermt kerken, religieuze en levensbeschouwelijke instellingen, omdat ze van wezensbelang zijn voor mensen en een bron van moreel kapitaal voor de samenleving.

Geloofsvervolging

Nederland dient zich ook in de wereld hard te maken voor geloofsvrijheid. Ons land zet krachtig zich in voor hen die om hun geloof of overtuiging, of het verlaten daarvan, worden vervolgd.

Onpartijdigheid

In ons vrije land stelt de overheid zich onpartijdig op. De overheid maakt geen onderscheid en bestrijdt discriminatie op grond van geloofs-, levens- of politieke overtuiging, op grond van ras, geslacht of geaardheid.

Scheiding kerk en staat

Maarten Luther, *Over de wereldlijke overheid* (1523)
Johannes Calvijn, *Institutie of onderwijzing in de christelijke religie* (1536)

Het is goed dat we in ons land een scheiding van kerk en staat kennen. Kerk en staat hebben een eigen roeping en verantwoordelijkheid. De kerk heeft geen directe zeggenschap over de overheid, net zomin als de overheid directe zeggenschap heeft over de kerk. Dat betekent niet dat kerk en staat volledig los van elkaar bestaan. Zowel kerk als staat hebben opvattingen over de publieke samenleving.

Moreel leiderschap

De overheid is niet neutraal. Want wie het kwaad wil begrenzen moet weten wat goed is en de vrijheid van de een afwegen tegen die van de ander. Onze leiders dienen ook morele leiders te zijn, door recht als recht en onrecht als onrecht te benoemen, en het goede voorbeeld te geven. Moreel leiderschap vraagt ook om eerlijkheid: de erkenning dat deze gebroken wereld niet maakbaar is en dat de reikwijdte van politieke macht beperkt is.

Bescherm het leven

‘Rentmeesterschap’
Genesis 2:15

Al het leven op deze aarde is Gods kostbare geschenk. We zijn geroepen om de schepping te bewerken en te bewaren.

Klimaat en leefbaarheid

Psalm 24:1
Nederlandse Geloofsbelijdenis art. 12
Bartholomeüs I, On Earth as in heaven (2011)
Laudato Si (2015)

De schepping is Gods werk en haar bestaan ligt in Zijn handen. Mensen hebben een verantwoordelijkheid gekregen om goed om te gaan met wat God geeft. Maar wij produceren en consumeren soms alsof alleen ons eigen leven en onze eigen rijkdom ertoe doen. We putten natuurlijke hulpbronnen uit en vervuilen de wereld. Zo brengen we het klimaat en de

leefbaarheid ernstig in gevaar. De overheid dient in haar eigen keuzes en in de ordening van de samenleving krachtig in te zetten op een meer duurzaam handelen.

Natuur en dier

Genesis 9:8-17
Johan Graafland, *En God schiep* (2015)

Ook planten en dieren zijn door God geschapen en waardevol. Mensen hebben een verantwoordelijkheid het welzijn van dieren en de rijkdom van de natuur te beschermen. De overheid waakt over die verantwoordelijkheid. Bij genetische ingrepen is grote voorzichtigheid geboden. Wij mogen het wonderlijke evenwicht dat God in de natuur heeft gelegd niet verstoren.

Genieten van genoeg

Matteus 6:19-34
Martine Vonk, *Genieten van genoeg* (2016)

Ons systeem en onze moraal zijn gestempeld door de honger naar altijd meer. God geeft genoeg. Van genoeg mogen we genieten. Van genoeg mogen we delen, opdat niemand tekort heeft.

Ethiek van het leven

Psalm 139:13-14
Heidelbergse Catechismus vr. 26
Egbert Schuurman, *Reformatrische cultuurkritiek* (1993)

Het mensenleven is een geschenk van God. De overheid is geroepen het menselijk leven te beschermen, vanaf het prille ontstaan tot aan het levenseinde. Een overheid die het leven eerbiedigt faciliteert geen afbreking van zwangerschappen of hulp bij zelfdoding. Van nieuwe technieken die het leven dienen maken we dankbaar gebruik. De ethiek van het leven leidt onze technologische ontwikkeling en niet omgekeerd.

Veiligheid

Augustinus, *De strijd van een christen* (397)

Bescherming van de veiligheid van haar burgers is een kerntaak van de overheid. De overheid draagt zorg voor defensie, politie en justitie. De overheid bestraft misdaad. Zij grijpt in wanneer mensen worden misbruikt als handelswaar of lustobject. Zij beschermt burgers door over hun privacy te waken. In de strijd tegen onrecht en onvrijheid, dienen we onszelf nooit te verlagen door zelf wapens van onrecht en onvrijheid te grijpen.

Internationale veiligheid

Ook internationaal dient ons land het onrecht te bestrijden. Met andere landen werken we samen om veiligheid en vrede te bevorderen. Soms is er geen andere weg om het kwaad een halt toe te roepen dan de moeilijke weg van militair ingrijpen.

Internationale hulp

Ons land is een welvarend land en we mogen van onze rijkdom delen. Naar kracht draagt ons land bij aan verlichting van tekort en lijden in de wereld. Naar kracht dragen we bij aan de opvang van vluchtelingen, in de eigen regio of in ons land. Hulp dient mensen nooit gevangen te zetten in

afhankelijkheid. Hulp dient gericht te zijn op de versterking van mensen en hun gemeenschappen.

Wie vrede zoekt, moet vrede stichten

Slotwoord

Micha 6:8.

Vrede wordt niet alleen gevonden in woorden, maar ook in onze houding en in ons handelen. De ChristenUnie wil zich ook daarin laten leiden door wat de Heer van mensen vraagt: ‘niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God’.

Wie vrede zoekt dient zelf recht ook te doen en het goede leven voor te leven. Wie recht zoekt, schuwt de confrontatie niet en schroomt niet kwaad aan de kaak te stellen. De gerechtigheid beoogt altijd de ander te verhogen. Ze kent genade.

Wie vrede zoekt dient trouw te zijn. Juist bestuurders en volksvertegenwoordigers dienen integer en betrouwbaar te zijn, in woord en daad.

Wie vrede zoekt dient nederig te zijn. De ChristenUnie wil het goede zoeken, maar ook haar inzet zal er een zijn van vallen en opstaan.

In een soms rusteloze samenleving mogen christenen handelen vanuit het rustige besef dat God deze wereld niet loslaat. Het is goed God te blijven bidden om Zijn leiding. Het is goed God te blijven danken voor wat Hij in dit leven aan ons geeft.

Psalm 85:10-11
Nicolas Wolterstorff,
*Until Justice and Peace
Embrace* (1981)

De ChristenUnie bedrijft politiek met hoop op Jezus, die regeert, dwars door de gebrokenheid heen. Zijn Koninkrijk is ons toekomstperspectief.

‘Zijn heerlijkheid zal wonen in dit land,
het heilig land waar goedheid trouw ontmoet,
het recht de vrede met een kus begroet.’